

Karcsú törzsed hajlik

Egy kis budai játszóhelyen, a B32 Galéria és Kultúrtérben látható (néha) a *Bánsági Ildikó eldobja az agyát, Jeney Luca elkapja* című előadás. Ez a kétszereplős darab Csábi Anna rendezésében revelatív élmény lehet(ne) azok számára, akik érdeklődnek a színház iránt, de független – korábbi nevén alternatív – színházi előadásokra nem járnak. A produkció magán viseli a forma legjobb vonásait: innovatív, kommunikatív, közlésvágytól fűtött, ráadásul játékos és személyes is. Hol máshol kerülhetne össze a nézők előtt két, minden szempontból teljesen különböző pályájú, ám egyként „szabadúszó” színész, mint a független színházi térben?

Jeney Luca 2023-ban végzett az SZFE-n abban a színészosztályban, amelybe még Zsámbéki Gábor és Fullajtár Andrea vették fel a növendékeket. Mire a diplomáig eljutott, minden megváltozott körülötte a tanintézményben. Azóta úgy próbálja a szakmáját gyakorolni, ahogy lehet. Színészi tevékenysége megélhetést nem biztosít, egzisztencia megteremtésére, elismerésre – egyáltalán: ismertségre – nem számíthat. Más munkát kell találnia ahhoz, hogy fenntarthassa magát, a színészetet pedig közben mintegy szabadidős tevékenységként, saját örömeire művelheti. (Ugyanez a helyzet egyébként a független színikritikusai léttel is.) Jeney Luca partnere, Bánsági Ildikó fényes karrierű, minden létező díjjal rendelkező, nemzet művésze és akadémikus státuszú (Magyar Művészeti

Akadémia) színművész. Egyikük ötven évvel ezelőtt volt pályakezdő, másikuk most. A kettő közötti különbséget elzongorázni sem lehetne. Bánsági Ildikó mögött gazdag múlt, Jeney Luca előtt kilátástalan jövő. Abban azonban megegyeznek, hogy dolgozni akarnak, munkavágyukat, szakmai ambíciójukat és kíváncsiságukat kielégíteni, közönség elé állni, partneri viszonyba kerülni, nézőket és önmagukat boldogítani. Kielvezni azt a szabadságot, amire a független színház ad lehetőséget.

Láttam a napokban a *Bánsági Ildikó eldobja az agyát, Jeney Luca elkapjánál* frissebb bemutatót is, amely szintén a független színház művészi, stiláris, műfaji és tartalmi értékeire hozható fel példának. Ez a *Kislányom, mondd, hogy nem igaz!*, amelyet a Jurányiban mutatott be három színész és a Soharóza Kórus hat tagja Gardenő Klaudia rendezésében. Erről írok az alábbiakban. De elétűzők egy rövid gyászjelentést a független színházról.

Volt idő, amikor elfogadott tény volt, hogy a függetlenek elidegeníthetetlen részét képezik a magyar színháznak. Működésükkel előre viszik, inspirálják, frissítik az intézményes színházművészetet. Nemcsak átvitt értelemben, hanem konkrétan is, hiszen számos színész és rendező onnan jött, és természetes módon ágyazódott be a film és a színház világába, mondjuk Bodó Viktortól Thuróczy Szabolcsig. Ellenkező irányú átjárás is zajlik: sok jeles „kőszínházi” szí-

nész szívesen csatlakozik független csapathoz legalább egy-egy produkció erejéig Balsai Mónitól Csákányi Eszterig. (Érdekes, hogy fociakadémiákra sok pénz költ az állam, mégsem kerül ki onnan számottevő utánpótlás. A független színházból viszont igen, noha arra nem akar áldozni a kormány.) Volt idő, amikor törvény írta elő (a 2009-es előadó-művészeti törvény), hogy a színházak finanszírozásának minimum 10 százaléka a független színházi szférát illeti. Aztán ez módosult, majd teljesen eltűnt, nem függetlenül attól, hogy a magyar színházi rendszer korifeusa, Vidnyánszky Attila nem értett vele egyet. (Vagy csak akarta ezt a pénzt is.) Az utóbbi években a függetlenek támogatását egyre csökkentették, megvágták, zárolták, kivéreztetésük lassú és szisztematikus. Ha csak az ideit nézzük: a kultúráért felelős miniszter saját kezűleg húzott ki az NKA Színházművészet Kollégiuma döntése alapján. Elvileg ugyanó osztott szét novemberben – titkos színházi szakemberek javaslatai alapján – 4 milliárd 450 millió forintot előadó-művészeti szervezetek támogatása címen, a független színházak majdnem teljes ignorálásával. Nem lehet szemernyi kétségük sem afelől, hogy a színházi életnek ezt a területét halálra ítélték. De még küzd. Szépen küzd.

A Jurányi Inkubátorház a nagytermében adott helyet a *Kislányom, mondd, hogy nem igaz!* előadásának, amely a Sarolta Kulturális és Közéleti Tér és a Soharóza közös produkciója. (A színlap felsorolja a támogatókat: NKA, Jurányi Inkubátorház, Budapest Főváros II. Kerületi Önkormányzat, Marczibányi Téri Művelődési Központ, MMA, Strausz Móni-

ka.) A Hársing Hilda által színpadra alkalmazott szöveg Gyarmati Fanni *Naplójából* és Polcz Alaine *Asszony a fronton* című kötetéből vett részeket idézve teszi tárgyává a nemi erőszakot, amelyet a magyar nők és asszonyok szenvedtek el a szovjet hadsereg katonáitól 1944–45-ben.

A felhasznált és egymáshoz finoman passzoló művek nem ismeretlenek. Színházi embereket is megszólított már mindkettő. Gyarmati Fanni *Naplójából* Hámori Gabriella készített előadást, *Asszony a fronton*-adaptációval pedig fellépett már Béres Iлона, Czegő Teréz, Borbáth Otília, de született kétszemélyes verzió is (Takács Katalin és Pálfi Kata), sőt négy-szereplősen is színre került a Vígszínház Házi Színpadán Székely Kriszta rendezésében. Ez a mostani feldolgozás több, társadalmiasítottabb és összművészeti.

Gardenö Klaudia a dokumentarista koncert-színház megjelölésű bemutatóhoz három független színházi színésznőt kért fel, Döbrösi Laurát, Levko Esztellát és Száger Zsuzsannát, valamint a Soharóza Kórus tíz tagját, hat férfit, négy nőt. Dóra Eme sét, Horváth Rékát, Jankó Dánielt, Karosi Rolandot, Kertész Endrét, Kégl Lórántot, Kovács Borókat, Sipos András, Tárnoki Tamást, Varga Zsuzsát. Valamennyien fekete öltözékben lépnek színpadra. Az énekes szereplők számára hátul sorakozik tíz szék. Előttük egy letakart, hosszabb asztal áll, amely eleinte konyhai, majd étkezői funkciót tölt be. A három színésznő ugyanis egy nagy fazék levest főz meg az előadás játékideje alatt. A kórustagok adják a kezükbe a hozzávalókat, s ők aztán, míg a szöveget mondják, felaprítják a húst, megtisztítják a zöldséget, meggyúrják a tész-

tát, kicsipkedik a csipetkét. Közös munkájuk eredményeként végül az *Asszony a fronton* amaz emlékezetes jelenetéhez lyukadunk ki, amikor Polcz Alaine végre eljut Pestre a szüleihez, és leülhet egy már-már hihetetlenül igazi, békebeli vacsorához, miközben lakonikusan válaszolgat édesanyjának, aki az átélt szörnyűségekéről kérdezi.

Az Erős Hanna által tervezett díszletben az asztal előterében három szék jelöli a színésznők helyét. Mivel hárman osztoznak a két asszony textusán, ezért nem mindig tudjuk rögtön vagy pontosan, hogy melyikük meséli Polcz Alaine-t, s melyikük Gyarmati Fannit. Ez csöppet sem zavaró. Egyébként is vannak közös jegyeik a szerzőknek. Mindketten bámulatosan intelligensen, empaticusan, megértően és racionálisan írják le a történeteket. (Ez csak annyi, mint egy foghúzás, el fogod felejteni hamarosan – mondta Gyarmati Fanni az unokahúgának, amikor őt is kirángatták a pincéből.) Ugyanakkor a döbbenetüket, a szenvedéseiket, a fizikai és lelki fájdalmukat, a megaláztatottságukat, a kiszolgáltatottságukat fokozhatta, színezhette még sötétebbre az is, ha a szovjet hadsereg képviselőit amúgy a felszabadítóiknak, az elvtársaiknak tekintették. Szavaikban nincs nyoma gyűlöletnek.

Döbrösi Laura, Levko Esztella és Száger Zsuzsanna különböző korú színésznők, más-más generáció. Talán lehetett volna kicsit összebb rendezni őket, hogy vagy hasonlítson jobban az előadásmódjuk, vagy ellenkezőleg: üssenek el egymástól markánsan. Mindhárman sokat gesztikulálnak, amiből helyenként halvány színészi bizonytalanság érződik. Döbrösi Laura úgy mondja, mint aki még el sem

hitte, hogy ez megtörténhetett. Kicsit iskolásan, mindent alaposan magyarázón, egy jól felelő diáklány hangvételével adja elő a szövegét. Száger Zsuzsanna tónusában van valami civil felhang, amitől ő természetesebb, nyersebb, érzékenyebb elbeszélőnek hat. Mintha az ő sebei még mindig véresen lüktetnének. Levko Esztella a legkontúrosabb szereplő. Úgy tetszik, leginkább neki sikerült a személyiségebe, a tartásába, az ülésébe, az arc kifejezésébe, a szavaiba sűrítienie a történetet és az elmondás gesztusát.

A Soharóza Kórus tagjainak jelenléte szükségszerű már csak azért is, mert ezek az asszonyok nem voltak egyedül, amikor sorozatos és többszörös nemi erőszak áldozatai lettek. Mindig mindenhol ott szorongtak mellettük mások is, akik nem mertek megszólalni, tiltakozni, felháborodni, segíteni. Csak drukkoltak, hogy ők megússzák valahogy. Természetesen énekelnek a kórustagok, hol oroszul, hol magyarul. Népdalt, indulót, mikor mi áll jól az előadásnak. A finálé különösen erőteljes. A Poljuskát zengik az arcunkba, magyarul. Evvel hívták-küldték a harcmezőkre az oroszokat. Vágtass a szélnek, / Szabadságunk most te véd meg / Benned van millióknak jó reménye / Győzelmedben bízik földünk népe. Hej!

125

Kislányom, mondd, hogy nem igaz! A Sároltai Kulturális és Közéleti Tér és a Soharóza közös produkciója. Színészek: **Döbrösi Laura, Levko Esztella, Száger Zsuzsanna.** A Soharóza kórus közreműködő tagjai: **Dóra Emese, Horváth Réka, Jankó Dániel, Karosi Roland, Kertész Endre, Kégl Lóránt, Kovács Boróka, Sipos András, Tárnoki Tamás, Varga Zsuzsa.** A szöveget színpadra alkalmazta: **Hársing Hilda.** Látvány: **Erős Hanna.** Koreográfia: **Ferenczy-Nagy Boglárka.** Rendező: **Gardenő Klaudia.**